

Proa

LAWRENCE DURRELL
El quartet d'Alexandria

Justine · Balthazar · Mountolive · Clea

Traducció de LLUÍS-ANTON BAULENAS

LAWRENCE DURRELL

EL QUARTET D'ALEXANDRIA

JUSTINE • BALTHAZAR
MOUNTOLIVE • CLEA

Traducció de Lluís-Anton Baulenas

Proa

PRIMERA PART

Avui torna a haver-hi mar alta a causa d'unes ràfegues de vent estremidores. Un pot notar el despuntar primaveral en ple hivern. Un cel de nacre pur ardent fins a migdia, grills en llocs arrecerats, i ara el vent que despulla els grans plàtans, que regira els grans plàtans...

M'he escapat en aquesta illa amb uns quants llibres i la nena, la filla de la Melissa. No sé per què faig servir el verb «escapar». Els vilatans diuen de broma que només un malalt triaria per refer-se un lloc tan remot com aquest. Molt bé, doncs, posem que hi he vingut a guarir-me, si voleu dir-ho així...

A la nit, quan el vent brama i la nena dorm tranquil·lament en el seu bressol de fusta al costat de la llar de foc remorosa, encenc un llum i passejo amunt i avall pensant en els meus amics, en la Justine i en Nessim, en la Melissa i en Balthazar. Retorno, baula rere baula, tot al llarg de la cadena de ferro de la memòria, a la ciutat on vam viure tan poc temps tots plegats: la ciutat que ens va utilitzar com si fóssim la seva flora, i ens va precipitar en conflictes que eren seus i que nosaltres, erròniament, creïem nostres: estimada Alexandria!

M'ha calgut allunyar-me'n molt per entendre-ho tot! Instal·lat en aquest promontori desolat, arrencat cada nit de les tenebres per l'estel Arctur, lluny de la polseguera humida, plena de calç, d'aquelles tardes d'estiu, veig a la fi que cap de nosaltres no pot ser pròpiament jutjat pel que va succeir en el passat. És la ciutat, que hauria de ser jutjada, tot i que nosaltres, les seves criatures, bé n'hàgim de pagar el preu.

En primer lloc, què és aquesta ciutat nostra? Què resumeix, el mot «Alexandria»? Amb un cop d'ull veig un miler de carrers plens de pols fent remolins. Avui pertanyen a les mosques i als captaires i a tots els qui en gaudeixen l'existència, a mig camí entre les unes i els altres.

Cinc races, cinc llengües, una dotzena de religions, cinc flotes giravoltant pels reflexos greixosos enllà del moll. Però hi ha més de cinc sexes, i únicament el grec demòtic sembla capaç de distingir-los. La teca sexual a l'abast de la mà desconcerta per la seva varietat i la seva profusió. No ho confondràs mai amb un indret feliç. Els amants simbòlics del lliure món hel·lènic hi són reemplaçats per una cosa diferent, una cosa subtilment andrògina girada cap a ella mateixa. L'Orient no pot gaudir de la dolça anarquia del cos, perquè ja ha deixat enrere aquest concepte. Recordo que una vegada en Nessim va dir —penso que es tractava d'una cita— que Alexandria era la gran premsadora de l'amor; només se'n salvaven els malalts, els solitaris, els profetes, és a dir, tothom ferit profundament en el seu sexe.

Notes per a un paisatge... Llargues seqüències de trempa. Llum filtrada per l'essència dels llimoners. Un aire ple de pols de maó, una pols de maó dolça i l'olor dels paviments ardents refredats amb aigua. Núvols flonjos i lleugers arran de terra que només porten pluja de tant en tant. Sobre aquest fons de pols vermella, un humit carmesí, un verd de pols i un malva com de guix. A l'estiu, la humitat de la mar envernissa lleugerament l'aire. Tot reposa sota una capa de viscositat.

A la tardor, en canvi, l'aire és sec i palpitant, carregat d'una electricitat estàtica que inflama la pell sota els vestits lleugers. La carn es desperta. Intenta escapar dels barrots de la seva presó. Una puta borratxa camina de nit per un carreró estret tot semblant retalls de cançó com si fossin pètals. ¿Va ser així que Marc Antoni va sentir els paralizzadors acords que el van persuadir de donar-se per sempre a la ciutat que estimava?

Els cossos taciturns dels joves comencen la cacera d'una nuesa còmplice, i en aquests petits cafès on en Balthazar acudia tan sovint amb el vell poeta de la ciutat,* els nois jugaven nerviosament al backgammon sota els llums de petroli: pertorbats pel vent sec del desert —tan poc romàntic, tan malfiat—, es belluguen inquiets i es tomben a mirar els forasters. Intenten respirar, i en cada petó estiuenc reconeixen el gust de la calç viva...

He hagut de venir aquí per tal de reconstruir del tot aquesta ciutat en el meu cap, malenconioses províncies que el vell** veia plenes de «les ruïnes negres» de la seva vida. Grinyol dels tramvies tremolant en les venes de metall mentre penetren en el *meidan* color de rovell de Mazarita. Or, fòsfor, magnesi, paper. Ens hi trobàvem sovint. A l'estiu hi havia una paradeta amb tallades de síndria i els gelats de colors vius que a ella li agradava de menjar. Naturalment, sempre arribava uns quants minuts tard: potser tot just després d'oferir un servei sexual en una cambra ombrívola, cosa que intentava treure'm del cap. Però era tan fresc, tan jove, el pètal obert de la seva boca, fent-me pressió als llavis com un estiu assedegat. L'home que acabava de deixar potser li omplia encara la memòria; potser encara s'estava espolsant el pol·len dels seus petons. La Melissa! Això tenia molt poca importància quan sentia el pes lleuger d'aquesta criatura mentre se'm repenjava al braç i somreia amb la candorosa ingenuïtat dels que ja no tenen secrets. Era agradable de trobar-se allí, maldestres i una mica tímids, panteixants, perquè tots dos sabíem què volíem l'un de l'altre. Els missatges no s'aturaven a la consciència i travessaven directament els llavis carnosos, els ulls, els gelats, la parada de colors vius. Ens estàvem allí, gens seriosos, agafats pel dit petit tot bevent, en la profunditat de la tarda amb olor de càmfora, una part de la ciutat...

* Kavafis.

** El mateix Kavafis.

Aquest vespre he donat un cop d'ull als meus papers. N'hi ha que han servit per encendre el foc; d'altres, els ha fets malbé la nena. Aquesta mena de censura em plau perquè mostra la indiferència del món natural per les construccions de l'art, una indiferència que començo a compartir. Al capdavant, ¿de què li serviria, a la Melissa, una bella metàfora quan jeu soterrada com qualsevol mòmia en la sorra tèbia i superficial de l'estuari a les fosques?

Però aquests papers que conservo amb tant de compte són els tres volums on la Justine escrivia el seu diari i també les pàgines que narren la bogeria d'en Nessim. En Nessim se'n va adonar quan me n'anava i va assentir tot dient:

—Emporta-t'ho i llegeix-ho. S'hi parla força de nosaltres. T'ajudarà a conservar el record de la Justine sense dolor, com ho he hagut de fer jo.

Això va ser al palau d'estiu, després de la mort de la Melissa, quan encara creia que la Justine tornaria amb ell. Penso sovint, i sempre amb una mica de por, en l'amor d'en Nessim per la Justine. Què podia ser més comprensiu, amb un fonament més segur? Tenyia el seu dolor amb una mena d'èxtasi, aquesta alegre ferida que sembla més natural de trobar en els sants que no pas en els simples amants. Una mica d'humor, però, l'hauria pogut salvar d'un patiment tan horrible i absolut. És molt fàcil de criticar. Ho sé. Ho sé.

En la gran calma d'aquests vespres d'estiu hi ha un rellotge: la mar. La seva empenta, tènue, es prolonga en la ment. N'és la fuga sobre la qual es fa aquest escrit. Cadències buides d'aigua de mar llepant-se les ferides, emmurriades en les boques del delta, bullint per aquestes platges desertes —buides, sempre buides sota les gavines: gargots blancs sobre fons gris, mastegats pels núvols—. Si per atzar hi trobem unes veles, moren abans que la terra no les cobreixi d'ombra, naufraguen contra les roques de les illes, erosionades pel clima, atrapades per la boca blava de l'aigua... desapareixen!

Tret de la vella pagesa arrugada que ve cada dia del poble amb la mula per netejar la casa, la nena i jo vivim tots sols. És activa i feliç enmig d'un ambient estrany. Encara no li he posat nom. Sens dubte li diré Justine. Com podria ser, si no?

Pel que fa a mi, no soc feliç ni infeliç; visc en suspens, com un cabell o una ploma en les nebuloses barreges de la memòria. He parlat de la inutilitat de l'art, però no m'he sincerat sobre les seves consolacions. La distracció d'una feina així, feta amb el cervell i el cor, prové d'això, que només aquí, en els silencis del pintor o de l'escriptor, pot recrear-se la realitat, elaborar-se de nou i ordenar-se de manera que mostri la seva veritable significació. Els nostres actes quotidians són simplement, de fet, l'arpillera que amaga el vestit daurat, l'autèntica trama. És en l'exercici del seu art que l'artista troba el feliç compromís amb tot allò que l'ha ferit o derrotat en la seva vida quotidiana; se serveix de la imaginació no pas per escapar-se del destí com fa l'home ordinari, sinó per complir-lo en tot el seu autèntic potencial. Altrament, per què ens hauríem de ferir els uns als altres? No, l'absolució que persegueixo, i que potser em serà donada, no és la que trobaré en els ulls brillants i amigables de la Melissa, ni en l'esguard ombrívol i les celles arrufades de la Justine. Ara tots hem triat camins diferents; però, a causa d'això, el primer gran estrip de la meva maduresa, sento que els límits del meu art i de la meva vida s'aprofundeixen sense mesura gràcies al seu record. Pel pensament els assoleixo de nou; com si només aquí, en aquesta taula de fusta, davant la mar, sota les oliveres, els pogués enriquir com es mereixen. De manera que el sabor d'aquestes pàgines s'haurà obtingut una mica a partir dels seus subjectes vivents, la seva respiració, la seva veu, la seva pell, barrejats en els teixits elàstics de la memòria humana. Vull que visquin de nou fins al punt en què el dolor es converteix en art... Potser es tracta d'un intent inútil, no ho sé. Però ho he de provar.

Avui la nena i jo hem acabat de bastir la pedra angular de la casa tot xerrant tranquil·lament mentre treballàvem. Li parlo com em parlaria a mi mateix si fos tot sol; em contesta amb un llenguatge heroic que s'ha inventat. Hi hem enterrat els anells que en Cohen va

comprar per a la Melissa, com és costum en aquesta illa. Això durà bona sort als habitants de la casa.

Quan vaig conèixer la Justine, jo gairebé era un home feliç. Se m'havia obert sobtadament una porta a la intimitat amb la Melissa —una intimitat meravellosa perquè era inesperada i totalment immerescuda—. Com tots els egoistes, no puc suportar viure sol; i, realment, el darrer any d'estar sense parella m'havia fastiguejat. La meva poca traça per a les qüestions casolanes, la meva incapacitat per sortir-me'n amb la roba, el menjar i els diners, m'havien dut a la desesperació. També em mortificaven aquelles habitacions envaïdes de cuques on vivia amb Hamid el Borni, el meu criat berber.

La Melissa havia penetrat les meves fràgils defenses no pas per cap de les qualitats a les quals ens solem referir quan parlem d'una enamorada —encant, bellesa excepcional, intel·ligència—, no, sinó per la força d'allò que només puc qualificar de la seva caritat, en el sentit grec del mot. Solia observar-la, pàl·lida, més aviat prima, vestida amb un atrotinat abric de pell de foca, passejant el gosset pels carrers hivernals. Les seves mans de tísica amb tot de venes blaves, etc. Les seves celles dibuixades artificialment, la corba de les quals, cap amunt, li remarcava l'expressió descara-da dels ulls cànids. La vaig observar cada dia durant mesos i mesos, però la seva bellesa taciturna d'anilina no despertava cap resposta en mi. Dia rere dia me la trobava quan m'adreçava al cafè Al Aktar, on en Balthazar m'esperava amb el seu barret negre per «instruir-me». No podia ni somiar-ho, que mai pogués esdevenir el seu amant.

Sabia que temps enrere havia estat model a l'Atelier —una feina gens envejable— i que ara era ballarina; també sabia que era l'amant d'un comerciant en pells ja vell, un individu groller i vulgar de la ciutat. Prenc aquestes notes simplement per registrar una part de la meva vida que se m'ha endut la mar. Melissa! Melissa!